

***ZADANIA I TRYB PRACY
OBWODOWEJ KOMISJI WYBORCZEJ
DS.
USTALENIA WYNIKÓW GŁOSOWANIA
W OBWODZIE***

**w wyborach do rad gmin, rad powiatów,
Sejmiku Województwa oraz w wyborach
wójtów, burmistrzów i Prezydenta**

Ilekość w prezentacji jest mowa o:

2

1. **komisji ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie** – należy przez to rozumieć tzw. „komisję dzienną”
2. **komisji ds. ustalenia wyników głosowania w obwodzie** – należy przez to rozumieć tzw. „komisję nocną”
3. **obwodzie odrębnym** – należy przez to rozumieć obwód głosowania utworzony w zakładzie leczniczym, domu pomocy społecznej, zakładzie karnym, areszcie śledczym i w oddziale zewnętrznym takiego zakładu i aresztu;
4. **pełnomocniku wyborczym** – należy przez to rozumieć pełnomocnika wyborczego komitetu wyborczego **lub osobę upoważnioną** przez pełnomocnika wyborczego tego komitetu wyborczego;
5. **wójt** – należy przez to rozumieć także burmistrza, starostę i Prezydenta Miasta;
6. **urządzie gminy** – należy przez to rozumieć także urząd miasta, marszałkowski, starostwo powiatowe
7. **urzędniku wyborczym** – należy przez to rozumieć urzędnika wyborczego, o którym mowa w art. 191a § 1 Kodeksu wyborczego,
8. **znak „x”** - co najmniej dwie linie, które przecinają się w obrębie kratki

CZŁONKOWIE KOMISJI

3

- **dokument potwierdzający członkostwo** i funkcję pełnioną w komisji.
- **identyfikatory** z imieniem i nazwiskiem oraz funkcją pełnioną w komisji;
- nie mogą udzielać wyborcom pomocy w głosowaniu
- szczególne uprawnienia i **obowiązki przewodniczącego**

MĘŻOWIE ZAUFANIA

- mężem zaufania może być osoba posiadająca czynne prawo wyborcze
- zgłaszają komitety, które zarejestrowały **listę kandydatów w danym okręgu lub zarejestrowały kandydata na wójta**
- przedstawią komisji **zaświadczenie** podpisane przez pełnomocnika wyborczego
- zaświadczenia mogą różnić się między sobą wyglądem i układem graficznym, ale ich treść musi odpowiadać wzorowi
- mężem zaufania nie może być: kandydat w wyborach, pełnomocnicy komitetu, urzędnik wyborczy, członek komisji wyborczej

- mężowie zaufania **nie posiadają uprawnień** do utrwalania pracy komisji za pomocą urządzeń rejestrujących w czasie przewidzianym na głosowanie (bez transmisji)
- **niedopuszczalne jest** wchodzenie mężów zaufania do pomieszczenia za zasłoną, w chwili, gdy w pomieszczeniu tym znajduje się wyborca, nawet jeśli wyraził on na to zgodę.
- **identyfikatory** z imieniem, nazwiskiem, funkcją oraz nazwą komitetu wyborczego, który reprezentują.
- przewodniczący komisji może wydawać **polecenia o charakterze porządkowym**, w przypadku, gdy działania mężów zaufania wykraczają poza ich uprawnienia. Zdarzenie takie należy odnotować w punkcie **17 każdego protokołu głosowania w obwodzie**.
- niedopuszczalne jest utrudnianie przez członków komisji obserwacji mężom zaufania wszystkich wykonywanych czynności.
- dopuszczalne jest przemieszczanie się mężów zaufania w trakcie obserwowania przez nich wszystkich czynności

- wpisane do Krajowego Rejestru Sądowego, stowarzyszenia i fundacje, **do których celów statutowych należy troska o demokrację, prawa obywatelskie i rozwój społeczeństwa obywatelskiego**, mają prawo wyznaczyć **po jednym obserwatorze** do każdej obwodowej komisji wyborczej, dziennej i nocnej.
- obserwatorem może być osoba posiadająca czynne prawo wyborcze do Sejmu
- obserwatorem społecznym nie mogą być ci sami, którzy nie mogą być mężami zaufania
- przedstawia komisji dokument tożsamości i zaświadczenie podpisane przez osobę działającą w imieniu organu uprawnionego do reprezentowania na zewnątrz.

członek komisji weryfikuje uprawnienie do wyznaczenia obserwatorów społecznych. Sprawdzenia można dokonać w wyszukiwarce Ministerstwa Sprawiedliwości na stronie internetowej <https://ekrs.ms.gov.pl/web/wyszukiwarka-krs>. W przypadku braku takiej możliwości technicznej lub innych wątpliwości, komisja zwraca się o pomoc w tej sprawie do właściwej terytorialnej komisji wyborczej lub do urzędu gminy.
- obserwatorzy społeczni mają takie same uprawnienia jakie przysługują mężom zaufania za wyjątkiem:
 1. wnoszenia uwag do protokołu głosowania;
 2. obecności przy przewożeniu i przekazywaniu protokołu do właściwej komisji wyborczej wyższego stopnia.

- mogą być również obecni **obserwatorzy międzynarodowi**.
- posiadają uprawnienia mężów zaufania, z wyjątkiem prawa do wnoszenia uwag do protokołu

DZIENNIKARZE

- ważne **legitymacje** dziennikarskie lub inny dokument
- zobowiązani **zgłosić swoją obecność** przewodniczącemu komisji oraz stosować się do zarządzeń
- **nie mogą przeprowadzać wywiadów w lokalu**, w którym odbywa się głosowanie, ani przebywać w tym lokalu przed rozpoczęciem i po zakończeniu głosowania
- **za zgodą komisji**, dopuszczalne jest sfilmowanie i sfotografowanie przez przedstawicieli prasy momentu otwierania urny wyborczej i wyjmowania z niej kart do głosowania

ZADANIA KOMISJI PRZED DNIEM WYBORÓW

- *niezwłocznie?* po powołaniu komisja odbywa pierwsze posiedzenie, na którym wybiera przewodniczącego komisji i jego zastępcę oraz, **po zapoznaniu się wytycznymi**, ustala tryb swojej pracy oraz sposób wykonania zadań.

- informacja o składzie komisji i pełnionych funkcjach
- nie później niż w przeddzień głosowania przewodniczący zwołuje posiedzenie komisji poświęcone organizacji jej pracy w dniu głosowania

gdy komisji zapewniono obsługę informatyczną - (a tak być powinno wszędzie)

- operator komisji odbiera od pełnomocnika do spraw informatyki gminnej komisji wyborczej, **login i hasło** uprawniające do dostępu do systemu informatycznego (WOW).
- odbiór loginu i hasła potwierdza się na piśmie.
- operatorzy mają obowiązek zabezpieczenia loginów i haseł przed dostępem innych osób.
- w razie ich zniszczenia lub utraty należy niezwłocznie skontaktować się z pełnomocnikiem w celu podjęcia dalszych kroków.
- przewodniczący komisji najpóźniej w przeddzień głosowania ustala z operatorem informatycznej obsługi komisji miejsce i harmonogram pracy, z uwzględnieniem konieczności:
 - wprowadzenia wszystkich danych z projektu protokołu przekazania;
 - wprowadzenia wszystkich danych zawartych w projektach protokołów głosowania w obwodzie;
 - transmisji danych z protokołu podpisanego przez członków komisji do systemu informatycznego (WOW).

Zadania wykonywane wspólnie przez obwodową komisję wyborczą dzienną i obwodową komisję wyborczą nocną

8

- komisja wykonuje swoje zadania w możliwie pełnym składzie, lecz **nie mniejszym niż 2/3 ustawowego składu**, z udziałem przewodniczącego komisji lub jego zastępcy
- w dniu wyborów komisja zbiera się **w budynku będącym jej siedzibą, przed lokalem wyborczym** nie później niż o godz. **20⁴⁵**, z zastrzeżeniem, iż :
 - w obwodach odrębnych, jeżeli komisja dzienna podejmie uchwałę o wcześniejszym zakończeniu głosowania, jej przewodniczący niezwłocznie zawiadamia, za pośrednictwem wójta, komisję nocną, na tyle wcześnie, aby jej członkowie zdążyli przybyć do lokalu komisji przed zakończeniem głosowania.
- w przypadku braku wymaganej liczby członków przewodniczący komisji podejmuje wszelkie niezbędne działania zmierzające do podjęcia działań przez komisję we właściwym składzie **w razie potrzeby komisja zwraca się do wójta o pomoc w tej sprawie.**
- komisja wchodzi do lokalu wyborczego tuż przed zakończeniu głosowania przez obwodową komisję wyborczą nocną

- poza członkami komisji w lokalu wyborczym mogą przebywać mężowie zaufania, obserwatorzy społeczni i obserwatorzy międzynarodowi, a także dziennikarze,
- mężowie zaufania, obserwatorzy społeczni i obserwatorzy międzynarodowi, **nie mogą uczestniczyć w liczeniu głosów** ani pomagać członkom komisji w wykonywaniu ich zadań.
- w przypadku gdy komisji zapewniono obsługę informatyczną, w lokalu w miejscu wyznaczonym przez przewodniczącego może przebywać również osoba odpowiedzialna za tę obsługę.

Odebranie dokumentów od dziennej komisji wyborczej

- przewodniczący nocnej komisji wyborczej wspólnie z przewodniczącym dziennej komisji wyborczej **zapieczętowanie otwór urny, zaklejając go paskiem papieru opatrzonym pieczęcią komisji i podpisami jej członków.**
- jeżeli komisja otrzymała jednorazowe plomby (nalepki foliowe) opatrzone unikatowym numerem, to za ich pomocą zabezpiecza wlot urny.

w takim przypadku numer plomby, niezwłocznie po jej założeniu, powinien być wpisany przez przewodniczącego nocnej komisji wyborczej lub jego zastępcę do wewnętrznego protokołu

w tym czasie:

przewodniczący dziennej komisji wyborczej przygotowuje dokumenty i pakiety do przekazania nocnej komisji wyborczej w obecności członków każdej z komisji:

- spis wyborców;
- urnę wyborczą wraz ze znajdującymi się w niej kartami do głosowania;
- egzemplarze protokołu głosowania w obwodzie;
- niewykorzystane karty do głosowania;
- akty pełnomocnictwa do głosowania;
- zaplombowane pakiety z pieczęciami obwodowej komisji wyborczej:
 - ds. ustalenia wyników głosowania w obwodzie,
 - ds. przeprowadzenia głosowania w obwodzie; **nocna komisja wyborcza nie może otwierać tego pakietu, ani naruszać plomby;**
- zamknięte opakowania zawierające pakiety wyborcze nedoręczone wyborcom, które zostały doręczone obwodowej komisji wyborczej ds. przeprowadzenia głosowania;
- inne materiały będące w posiadaniu komisji.

- członkowie nocnej komisji wyborczej wraz z członkami
dziennej komisji wyborczej z udziałem przewodniczących i
ich zastępców **ustalają m. in. liczbę niewykorzystanych kart
do głosowania każdego rodzaju oraz aktów pełnomocnictwa do głosowania.**

**Z przekazania wymienionych wyżej dokumentów i materiałów sporządza się
protokół przekazania, w którym wymienia się m. in.:**

- nazwę komisji;
- miejsce, datę i godzinę wydania;
- liczbę:
- otrzymanych kart do głosowania każdego rodzaju, ewentualnie **także odrębnie dla
każdego okręgu** - jeżeli komisja jest właściwa dla więcej niż jednego okręgu w danych
wyborach,
- niewykorzystanych kart do głosowania, ewentualnie także odrębnie dla każdego
okręgu,
- aktów pełnomocnictwa do głosowania, ewentualnie także odrębnie dla każdego
okręgu,
- wyborców korzystających z nakładek na karty do głosowania sporządzonych w
alfabecie Braille'a;
- informacje na temat głosowania korespondencyjnego, ewentualnie także odrębnie dla
każdego okręgu
- inne istotne informacje.

w protokole tym wpisuje się również m. in., w przypadku ich wystąpienia:

- różnice pomiędzy sumą liczb kart niewykorzystanych i wydanych wyborcom a liczbą kart otrzymanych przez obwodową komisję wyborczą oraz
- o możliwości wystąpienia różnicy pomiędzy liczbą kart wyjętych z urny pomniejszoną o liczbę kart wyjętych z kopert na karty do głosowania w głosowaniu korespondencyjnym a liczbą wyborców, którym wydano karty do głosowania,

a także różnicy:

- pomiędzy **liczbą kart** wyjętych z kopert na karty do głosowania a **liczbą kopert** na karty do głosowania w głosowaniu korespondencyjnym wrzuconych do urny,
- a poza tym informacje o możliwości wystąpienia kart nieważnych.
 - jednakże przypuszczalne informacje o możliwości wystąpienia tego rodzaju sytuacji komisja wpisuje jedynie w przypadku, gdy ma wiedzę w tym zakresie (np. w trakcie głosowania wystąpiły zdarzenia, które mogły spowodować wystąpienie tych różnic).
- **niedopuszczalne jest natomiast otwieranie urny wyborczej** w celu zweryfikowanie tego rodzaju informacji.

- **protokół przekazania podpisują wszyscy obecni członkowie obu komisji i obowiązkowo przewodniczący lub zastępcy**
- każdy członek obu komisji oraz mąż zaufania, a także obserwator społeczny może zażądać otrzymania kopii protokołu z przekazania.
- **z chwilą podpisania protokołu przekazania komisja dzienna kończy pracę i opuszcza lokal** – protokół przekazania zostanie dostarczony do gminnej komisji wyborczej wraz z protokołem głosowania w obwodzie
- przewodniczący nocnej komisji wyborczej do czasu przekazania i zatwierdzenia przez gminną komisję wyborczą protokołu głosowania w obwodzie, powinien mieć możliwość kontaktu telefonicznego z przewodniczącym dziennej komisji wyborczej, co pozwoli na wyjaśnienie ewentualnych wątpliwości związanych ze sporządzeniem protokołu głosowania w obwodzie.

Ustalenie wyników głosowania i sporządzenie protokołów głosowania w obwodzie.

14

zadania wykonywane przez komisję po upuszczeniu lokalu przez członków komisji dziennej.

- czynności związane z ustaleniem wyników głosowania w obwodzie i sporządzeniem protokołów głosowania w obwodzie **wykonują wspólnie, wszyscy obecni członkowie.**
- **nie jest dopuszczalne tworzenie z członków komisji grup roboczych, które wykonywałyby oddzielnie czynności**

komisja ustala wyniki głosowania i sporządza protokoły głosowania w obwodzie:

- do rady gminy
- do rady powiatu (poza Białymstokiem),
- do sejmiku województwa
- na wójta,
- **wykorzystując w tym celu dostarczone formularze protokołów (wydruki pustych formularzy z systemu WOW).**
- jeżeli w obwodzie przeprowadzone było głosowanie do rady gminy w więcej niż w jednym okręgu, to **dla każdego okręgu sporządza się oddzielny protokół.**

do momentu wprowadzenia danych z protokołu do systemu i informatycznego WOW dokumenty te **mają status projektów protokołów.**

- **liczby jednocyfrowe** - wpisuje się w ostatniej kratce z prawej strony,
- **liczby dwucyfrowe** - w dwóch ostatnich kratkach z prawej strony, itd., tak, aby ostatnia cyfra wpisywanej liczby wypadła w ostatniej kratce z prawej strony
- jeżeli ustalona przez komisję liczba wynosi zero - w ostatniej kratce z prawej strony należy wpisać cyfrę "0".

CZYNNOŚCI PRZED OTWARCIEM URNY

Krok 1.

rozliczenie kart do głosowania

1. w pierwszej kolejności komisja wpisuje **dane wskazane w protokole przekazania**

wypełnianie punktu 1 protokołów głosowania w wyborach do rady gminy i w wyborach wójta:

16

- komisja wpisuje liczbę wyborców uprawnionych do głosowania, tj. **umieszczonych w spisie, łącznie z osobami dopisanymi** przez dzienną komisję wyborczą w trakcie głosowania na dodatkowych formularzach spisu.

1	Liczba wyborców uprawnionych do głosowania (<i>umieszczonych w spisie, z uwzględnieniem dodatkowych formularzy</i>) w chwili zakończenia głosowania					
1a	w tym umieszczonych w części A spisu wyborców (<i>obywatele polscy</i>)					
1b	w tym umieszczonych w części B spisu wyborców (<i>obywatele UE niebędący obywatelami polskimi</i>)					

Uwaga! Suma liczb z pkt. 1a i 1b **musi być** równa liczbie z pkt. 1

- liczbę z części A spisu wpisuje się w punkcie 1a protokołu głosowania w obwodzie w wyborach **do rady gminy i w wyborach wójta**.
- liczbę z części B spisu wpisuje się w punkcie 1b protokołu głosowania w obwodzie w wyborach **do rady gminy i w wyborach wójta**.

w wyborach do rady gminy i w wyborach wójta równe muszą być liczby wyborców uprawnionych do głosowania umieszczonych w pkt. 1a i pkt. 1b

- w obwodzie głosowania, w skład którego wchodzi więcej niż jeden okręg wyborczy dla wyboru rady gminy, liczba uprawnionych do głosowania w protokole głosowania w wyborach wójta (liczby z punktów: 1, 1a, 1b) **muszą się równać sumie odpowiednich liczb** uprawnionych do głosowania w wyborach do rady gminy w okręgach wchodzących w skład obwodu głosowania
 - wyjątkiem jest sytuacja, gdy w jednym lub więcej z tych okręgów wyborczych dla wyboru rady gminy wyborów lub głosowania nie przeprowadza się.
 - wówczas liczby uprawnionych do głosowania w protokole głosowania w wyborach wójta (**punkt 1, 1a i 1b**) muszą być większe od sumy odpowiednich liczb uprawnionych do głosowania w wyborach do rady gminy w okręgach wchodzących w skład obwodu głosowania.

Krok 2.

wypełnianie punktu 1 protokołów głosowania w wyborach do rady powiatu i do sejmiku województwa

18

- liczbę wyborców uprawnionych do głosowania w wyborach **do rady powiatu i do sejmiku województwa** stanowi liczba osób ujętych **wyłącznie w części A spisu** wyborców łącznie z osobami dopisanymi przez komisję w trakcie głosowania na dodatkowych formularzach części A spisu wyborców.
- liczbę tę wpisuje się w punkcie 1 protokołu w wyborach do rady powiatu i punkcie 1 protokołu w wyborach do sejmiku województwa
- liczba ta **musi być równa** liczbie osób wskazanych w punkcie 1a protokołu w wyborach **rady gminy** i **punkcie 1a protokołu w wyborach wójta**
- jedynie w obwodzie, w skład którego wchodzi więcej niż jeden okręg wyborczy dla wyboru rady gminy, gdy w którymś nie przeprowadza się głosowania, suma liczb uprawnionych do głosowania w wyborach do rady gminy, z **punktu 1a protokołów głosowania** w obwodzie w wyborach rady gminy **musi być mniejsza od liczby uprawnionych** w wyborach do rady powiatu i w wyborach do sejmiku województwa.

ponadto w obwodach odrębnych liczba uprawnionych do głosowania **w wyborach do rady gminy i wójta**, może być mniejsza lub równa liczbie uprawnionych do głosowania w wyborach do rady powiatu, a liczba uprawnionych w wyborach do rady powiatu mniejsza lub równa liczbie uprawnionych do głosowania w wyborach do sejmiku województwa

Krok 3.

liczba wyborców, którym wydano karty do głosowania

punkt 4 protokołów głosowania w wyborach do rady gminy i w wyborach wójta

- dokonuje się **na podstawie liczby podpisów** potwierdzających otrzymanie karty do głosowania - łącznie z adnotacjami „**odmowa podpisu**”
- zwrócić uwagę na **adnotacje** umieszczone w rubryce „uwagi” spisu dotyczące sytuacji, gdy wyborcy nie pobrali wszystkich kart do głosowania, np. „**bez gminy**” bądź „**bez powiatu**”
- w wyborach do **rady gminy i wójta** należy uwzględnić podpisy **w części A i B** spisu wyborców
- w wyborach **do rady powiatu i do sejmiku** województwa należy uwzględnić wyłącznie podpisy w **części A** spisu wyborców

- liczby wyborców, którym wydano karty do głosowania w wyborach do poszczególnych rad i w wyborach wójta mogą być różne
liczba w pkt. 4a, w wyborach do rady gminy lub wójta **nie może być większa** od liczby w pkt. 1a;

20

4	Liczba wyborców, którym wydano karty do głosowania (liczba podpisów w spisie oraz adnotacje o wydaniu karty bez potwierdzenia podpisem w spisie)	te rubryki wypełniamy dla
4a	w tym w części A spisu wyborców (obywatele polscy)	wszystkich wyborów
4b	w tym w części B spisu wyborców (obywatele UE niebędący obywatelami polskimi)	w tej części-do powiatu i sejmiku wpisujemy zawsze 0

Suma liczb z pkt. 4a i 4b **musi być równa** liczbie z pkt. 4. Suma liczb z pkt. 3 i 4 **powinna być równa** liczbie z pkt. 2, jeśli tak nie jest — przypuszczalną przyczynę należy opisać w pkt. 14

liczba z punktu 4 protokołu nie może być większa od liczby wyborców uprawnionych do głosowania z punktu 1 protokołu !!

- przy ustalaniu liczby wyborców, którym wydano karty do głosowania w wyborach do **rady powiatu i do sejmiku województwa** należy uwzględnić **wyłącznie podpisy w części A spisu wyborców**.
- zwracamy uwagę na adnotacje umieszczone w rubryce „Uwagi” spisu dotyczące sytuacji, gdy wyborcy nie pobrali wszystkich kart do głosowania, np. „bez województwa” bądź „bez powiatu”.

Krok 4.

wypełnianie punktu 14 protokołów głosowania

21

- komisja ustala, czy liczba kart niewykorzystanych (**punkt 3 protokołu**) i liczba wyborców, którym wydano karty do głosowania (**punkt 4 protokołu**), jest równa liczbie z (**punkt 2 protokołu**)

rozliczenia należy dokonać oddzielnie w każdym z protokołów

- w razie stwierdzenia niezgodności należy ponownie przeliczyć podpisy w spisie, a jeśli wynik rozliczenia kart będzie ten sam — **przypuszczalna przyczyna niezgodności musi być opisana w punkcie 14 właściwego protokołu głosowania w obwodzie.**
 - w razie braku miejsca w protokole na opisanie przyczyn rozbieżności należy dokonać tego na oddzielnej kartce papieru, która stanowić będzie załącznik do protokołu.
 - wówczas protokole należy zamieścić informację o sporządzeniu załącznika.
 - jeżeli niezgodność nie występuje, w punkcie przeznaczonym na „Uwagi” należy wpisać wyrazy „brak uwag”.

Następnie komisja odkłada protokół i podejmuje czynności związane z ustaleniem wyników głosowania.

Ustalenie wyników głosowania

czynności wspólne dla wszystkich wyborów

w tym momencie otwieramy urnę

22

Bardzo ważne !!!

1. od tej chwili wszystkie czynności należy wykonywać w możliwie pełnym składzie komisji, **pod żadnym pozorem w „podzespołach”**
2. kwalifikacji kart i głosów dokonujemy **„na oczach”** wszystkich członków komisji.
3. w sytuacjach wątpliwych przewodniczący zarządza **przegłosowanie** ostatecznego stanowiska komisji.

Krok 4 – otworenie urny wyborczej

- komisja sprawdza czy pieczęcie nie zostały naruszone i je usuwa
- zaleca się zachowanie staranności przy wyjmowaniu kart z urny, **aby karty do głosowania nie zostały uszkodzone**
- niedopuszczalne jest przewracanie wypełnionej urny wyborczej
- **wydziela karty całkowicie przedarte** na dwie lub więcej części, **których nie bierze się pod uwagę przy dalszych obliczeniach (tratujemy je tak, jakby tych kart w ogóle nie było)** – pakujemy i opisujemy (mogą być przyczyną rozbieżności podczas rozliczania ilości kart)

w przypadku stwierdzenia, że w urnie znajdują się dodatkowo **inne przedmioty** np. czyste kartki papieru, komisja oddziela je od kart do głosowania, a informacje o ich odnalezieniu odnotowuje **w punkcie 20 każdego protokołu** głosowania w obwodzie

w pierwszej kolejności komisja po otwarciu urny i wyjęciu z niej kart,

- wyjmuje karty do głosowania ze znajdujących się w urnie kopert na kartę do głosowania w głosowaniu korespondencyjnym i ustala ich liczbę.
- liczbę tę ustala się odrębnie dla wszystkich wyborów,
- liczby te powinny odpowiadać liczbie adnotacji w rubryce spisu „Uwagi”, że wyborca głosował korespondencyjnie.
- różnica jest możliwa tylko, gdy koperta na kartę do głosowania była pusta lub, gdy w kopercie nie znajdowały się karty dla wszystkich przeprowadzanych przez komisję wyborów.
- sytuację tę komisja opisuje w protokole głosowania w punkcie „Inne uwagi”, wpisując np. „w jednej kopercie znajdowały się 2 karty do głosowania”.
 - **koperty na kartę do głosowania, z których komisja wyjęła kartę, komisja pakuje w pakiet, opisuje go i odkłada.**

- w obwodach odrębnych otwarcia urny pomocniczej - o ile była stosowana - komisja dokonuje przed otwarciem urny zasadniczej

Krok 5 – ustalenie liczby kart wyjętych z urny

wypełnianie punktu 8 i punktu 15 protokołów głosowania

- komisja **oddziela karty do głosowania według poszczególnych rad oraz w wyborach wójta – (komisja dzieli karty według kolorów ?)**
 - *jeśli w wyborach do rady gminy w obwodzie głosowano na kandydatów z więcej niż jednego okręgu, karty do głosowania na kandydatów z **poszczególnych okręgów należy również rozdzielić.***
- liczby kart wyjętych z urny **dla danych wyborów** komisja **wpisuje w punkcie 8 właściwego protokołu** głosowania w obwodzie.
- komisje wyznaczone do głosowania korespondencyjnego podają w **punkcie 8a** każdego protokołu głosowania w obwodzie **liczbę kart do głosowania wyjętych z kopert na kartę do głosowania**, ustaloną, **odrębnie dla każdego wyborów**
- **liczbę z pkt.8a należy uwzględnić przy ustalaniu liczby kart wyjętych z urny, tzn. dodajemy ją do liczby z pkt.8**

- komisje, w których nie było kopert na karty do głosowania w głosowaniu korespondencyjnym wpisują cyfrę „0” w punkcie 8a każdego protokołu.

25

- jeżeli liczba kart wyjętych z urny (**punkt 8 protokołu**) pomniejszona o liczbę kart wyjętych z kopert na kartę do głosowania (**punkt 8a protokołu**) **nie jest równa liczbie wyborców, którym wydano karty do głosowania (punkt 4 protokołu)**, wówczas przypuszczalną przyczynę tego stanu rzeczy należy omówić w **punkcie 15** właściwego protokołu głosowania.
 - jeżeli różnica nie występuje, w punkcie 15 należy wpisać „Brak uwag”

Sprawdzenia dokonuje się odrębnie dla każdego protokołu głosowania.

Krok 6 – liczba kart nieważnych - tj. inne niż ustalono urzędowo lub nieopatrzone pieczęcią dziennej komisji

- **należy uważać**, aby omyłkowo w tym punkcie protokołu **nie wpisać liczby głosów nieważnych**.
 - jeżeli liczba kart nieważnych jest większa niż 0, przypuszczalną przyczynę wystąpienia kart nieważnych należy opisać w punkcie 16 właściwego protokołu głosowania.
 - jeżeli liczba kart nieważnych wynosi 0, w punkcie 9 protokołu należy wpisać „0”, a w punkcie 16 protokołu wyrazi „Brak uwag”.
- karty nieważne należy zapakować w pakiety, odrębnie do każdej z wybieranych rad i do wyborów wójta, opieczętować je i opisać.

Krok 7 – ustalenie liczby kart ważnych – odrębnie dla każdej z wybieranych rad i wyborach wójta - wpisujemy je w pkt.10 protokołów

26

NA ICH PODSTAWIE USTALA SIĘ WYNIKI GŁOSOWANIA

suma **kart nieważnych** (punkt 9 protokołu) i **kart ważnych** (punkt 10 protokołu) **musi być równa liczbie kart wyjętych z urny** (punkt 8 protokołu).

Komisja ustala wyniki głosowania obligatoryjnie w kolejności:

1. w wyborach do rady gminy,
2. do rady powiatu,
3. do sejmiku województwa
4. w wyborach wójta.

Tu kończy się etap czynności, wspólnych dla wszystkich wyborów !!!

Do dalszych prac należy pozostawić karty ważne w wyborach do rady gminy

pozostałe karty ważne należy tymczasowo zapakować w odrębne pakiety (według wyborów), opisać je i opieczętować. Pakiety te muszą pozostawać w pomieszczeniu, w którym komisja ustala wyniki głosowania.

Krok 7 - ustalenie wyników głosowania w wyborach do rady gminy liczącej do 20 000 *mieszkańców*

wypełnianie punktu 11 protokołu głosowania

27

na podstawie kart ważnych - komisja ustala liczbę **głosów nieważnych** oraz **głosów ważnych**

- w trakcie przeglądania kart do głosowania komisja odkłada osobno karty z głosami nieważnymi według przyczyn nieważności głosu i osobno karty z głosami ważnymi
- uznania głosu za nieważny komisja dokonuje po okazaniu karty wszystkim członkom komisji uczestniczącym w ustalaniu wyniku głosowania.

11	Liczba głosów nieważnych (<i>z kart ważnych</i>)					
11a	w tym z powodu postawienia znaku „X” obok nazwiska dwóch lub większej liczby kandydatów					
11b	w tym z powodu niepostawienia znaku „X” obok nazwiska żadnego kandydata					
11c	w tym z powodu postawienia znaku „X” wyłącznie obok nazwiska skreślonego kandydata (<i>art. 436 § 1 Kodeksu wyborczego</i>)					

Suma liczb z pkt. 11a – 11c musi być równa liczbie z pkt. 11.

REGUŁY USTALANIA WAŻNOŚCI GŁOSU:

- **znakiem „x”** postawionym w kratce są **co najmniej dwie linie**, które przecinają się w obrębie kratki.
- wszelkie znaki, wykreślenia, przekreślenia, w tym również i znak „x” postawiony przez wyborcę poza przeznaczoną na to kratką, traktuje się jako dopiski, które nie wpływają na ważność głosu;
- wszelkie inne znaki niż znak „x”, tj. niebędące co najmniej dwiema liniami, które przecinają się w obrębie kratki, naniesione w obrębie kratki, również nie wpływają na ważność głosu.
- wyborca może głosować tylko na jednego kandydata

za nieważny uznaje się głos, gdy wyborca:

1. postawił znak „x” przy nazwisku więcej niż jednego kandydata;
2. nie postawił znaku „x” przy nazwisku żadnego kandydata;
3. postawił znak „x” tylko przy nazwisku kandydata skreślonego przez gminną komisję wyborczą.

jeżeli wyborca postawił znak „x” przy nazwisku kandydata skreślonego oraz przy nazwisku innego kandydata, to głos taki jest ważny i zaliczany kandydatowi, którego nazwisko nie zostało skreślone.

- karty z **głosami nieważnymi** komisja liczy i wpisuje się w **punkcie 11 protokołu** głosowania.
- następnie komisja dokonuje oceny przyczyny nieważności głosu i rozkłada oddzielnie karty według przyczyny nieważności głosu, jak w pkt. 11a, 11b, 11c.

Suma liczb z punktów od 11a do 11c musi być bezwzględnie równa liczbie z punktu 11.

Krok 8 – ustalanie liczby głosów ważnych

- komisja wpisuje w punkcie 12 protokołu głosowania

- komisja sumuje liczbę głosów nieważnych (punkt 11 protokołu) i głosów ważnych (punkt 12 protokołu) i porównuje wynik z **wpisaną liczbą kart ważnych** (punkt 10 protokołu)
- liczby te **muszą być równe**. Jeżeli występuje rozbieżność, należy **poszukać przyczyny błędu** i po sprostowaniu obliczeń właściwe liczby wpisać do protokołu.

Krok 9 – ustalenie liczby głosów ważnych oddanych na poszczególne listy - tj. na poszczególnych kandydatów

*dane wpisuje się do odpowiednich rubryk w punkcie 13,
oddzielnie przy nazwiskach kandydatów z list uszeregowanych w kolejności
numerów*

- **liczba głosów otrzymanych** przez którąkolwiek z list (któregokolwiek kandydata) **nie może być większa od liczby głosów ważnych** (punkt 12 protokołu)
- **suma głosów** oddanych na wszystkie listy **musi być równa liczbie głosów ważnych** (punkt 12 protokołu)
- jeżeli powyższe warunki nie są dotrzymane, **należy poszukać przyczyny błędu** i właściwe liczby wpisać do protokołu (bez wyjaśnienia sytuacji komisja nie może zakończyć pracy, nikt nie może pójść do domu 😊)
- jeżeli po wydrukowaniu kart do głosowania gminna komisja wyborcza **skreśliła z listy nazwisko kandydata** - skreślone nazwisko kandydata umieszcza się **(pozostawia)** w odpowiedniej części protokołu głosowania w obwodzie, a w miejscu przeznaczonym na wpisanie liczby głosów uzyskanych przez tego kandydata **wpisuje się „XXXX”**.

- komisja pakuje karty z głosami ważnymi w odrębne pakiety według numerów list. pakiety te należy opisać wg. wzoru ... **jak w wytycznych** ...
- **staranne wykonanie** tej czynności pozwoli na szybkie wyjaśnienie ewentualnych błędów w obliczeniach, a także zarzutów wynikających z uwag mężów zaufania lub protestów wyborców
- komisja wypełnia w pozostałych punktach protokół głosowania w obwodzie w wyborach do rady gminy

Komisja na podstawie ważnych kart do głosowania przystępuje do ustalenia wyników głosowania do kolejnej rady (w gminie – do powiatu; w Białymstoku – do Sejmiku)

Ustalenie wyników głosowania w wyborach do Rady Miasta w Białymstoku, Bielsku Podlaskim, Hajnówce i Łapach oraz do rad powiatów i Sejmiku Województwa Podlaskiego

Krok 10 - prace rozpoczynamy od pkt.11 właściwego protokołu (głosy nieważne) tj. od miejsca w którym - *kwalfikacja ważności głosów jest odmienna, niż dotychczas.*

Wyborca może głosować tylko na jedną listę i na jednego kandydata z tej listy, przez co wskazuje jego pierwszeństwo do otrzymania mandatu

ZA WAŻNY UZNAJE SIĘ GŁOS, GDY WYBORCA POSTAWIŁ ZNAK „X”:

1. **na jednej liście przy nazwisku dwóch lub więcej kandydatów.** głos jest oddany na tego kandydata spośród tych, przy których postawiono znak „X”, **którego nazwisko jest umieszczone wyżej na tej liście**
2. **wyłącznie przy nazwisku skreślonego kandydata.** głos jest oddany na listę **bez wskazania pierwszeństwa do uzyskania mandatu**
3. **przy nazwisku skreślonego kandydata oraz przy nazwisku innego kandydata z tej samej listy.** głos jest oddany **na nieskreślonego kandydata**
4. **przy nazwisku kandydata skreślonego z jednej listy i przy nazwisku kandydata z innej listy.** głos jest oddany **na nieskreślonego kandydata z innej listy**
5. **przy nazwisku kandydata z unieważnionej listy i przy nazwisku kandydata z innej (ale tylko jednej) listy.** głos jest oddany **na kandydata z listy, której rejestracja nie została unieważniona.**

ZA NIEWAŻNY UZNAJE SIĘ GŁOS, GDY WYBORCA W KRATCE NA KARCIE DO GŁOSOWANIA:

1. postawił znak „x” **przy nazwiskach dwóch lub większej** liczby kandydatów z różnych list;
2. **nie postawił znaku „x”** przy nazwisku żadnego kandydata;
3. postawił znak „x” wyłącznie przy nazwisku kandydata **z listy, której rejestrację unieważniono.**
4. wyodrębnione karty z głosami nieważnymi komisja liczy i ustaloną liczbę wpisuje w **punkcie 11** protokołu głosowania
5. komisja dokonuje oceny przyczyny nieważności głosu **i rozkłada oddzielnie karty** według przyczyny nieważności głosu (11a, 11b, 11c)

- karty z głosami nieważnymi komisja liczy i ich łączną liczbę wpisuje w **punkcie 11 protokołu** głosowania
- komisja dokonuje oceny przyczyny nieważności głosu i rozkłada oddzielnie karty według przyczyny nieważności głosu (11a, 11b, 11c)
(**pakuje w oddzielne pakiety**)

Krok 10 - **ustalenie liczby głosów ważnych oddanych na każdą z list i kandydatów z osobna**

komisja sumuje **liczby głosów nieważnych** (punkt 11 protokołu) i **głosów ważnych** (punkt 12 protokołu) i **porównuje wynik** z wpisaną **liczbą kart ważnych** (punkt 10 protokołu).

LICZBY TE MUSZĄ BYĆ RÓWNE !!

wypełnianie punktu 13 protokołu głosowania tj. liczby głosów ważnych oddanych na poszczególne listy

- odrębnie grupuje karty z głosami oddanymi na poszczególne listy np. (4, 5, 10 itp.)
- oblicza liczbę kart z głosami ważnymi oddanymi na każdą z list i wpisuje ją przy numerze listy i skrócie nazwy komitetu
 - należy podsumować głosy ważne oddane na wszystkie listy kandydatów
 - **otrzymana liczba musi być identyczna z liczbą wpisaną w punkcie 12**
- kolejną czynnością jest **ustalenie liczby głosów oddanych na poszczególnych kandydatów z każdej listy** - *ustalone liczby komisja wpisuje przy nazwiskach poszczególnych kandydatów*
- komisja sprawdza **prawidłowość ustalenia liczby głosów ważnych** oddanych na każdą z list.

- komisja dodaje liczby głosów oddanych na poszczególnych kandydatów z danej listy i uzyskany wynik wpisuje na arkuszu pomocniczym **w rubryce „Razem”**
- **wynik powinien być** taki jak liczba głosów ważnych oddanych na listę
- **wyjątkiem** od tej zasady jest sytuacja, gdy na liście znajduje się **nazwisko skreślonego kandydata**

jeżeli w okresie po wydrukowaniu kart do głosowania terytorialna komisja wyborcza skreśliła z zarejestrowanej listy nazwisko kandydata, **skreślone nazwisko (pozostaje) w odpowiedniej części protokołu głosowania w obwodzie, a w miejscu przeznaczonym na wpisanie liczby głosów wpisuje się „XXXX”.**

analogicznie postępuje się w **przypadku unieważnionej listy kandydatów** „XXXX” wpisuje się zarówno w miejscu przeznaczonym na wpisanie liczby głosów ważnych oddanych na listę, jak i w rubryce „RAZEM”

- i ponownie: odrębne pakowanie, opisywanie itp..

Krok 11 - ustalenie wyników głosowania w wyborach wójta, gdy w wyborach kandyduje dwóch lub więcej kandydatów

- ❑ ponownie, komisja rozpoczyna/kontynuuje prace **od pkt. 11**, który definiuje głosy ważne i nieważne w sposób odmienny niż w wyborach do rad

Głos jest ważny:

1. znak „x” obok nazwiska tylko jednego kandydata.
2. oddany na kandydata nieskreślonego oraz na kandydata, którego nazwisko zostało skreślone

Głos nieważny:

1. znak „x” obok nazwiska dwóch lub większej liczby kandydatów; **punkt 11a**
2. brak znaku „x” obok nazwiska żadnego kandydata; **punkt 11b**
3. znak „x” tylko obok nazwiska kandydata, którego nazwisko zostało skreślone; **punkt 11c**

- **Suma** liczb z pkt 11a. – 11c. **musi być równa** liczbie z **pkt 11.** **ponadto**
- **Suma** liczb z pkt. 11 i 12 **musi być równa** liczbie z **pkt. 10**

- komisja liczy głosy ważne na wszystkich kandydatów i ich łączną liczbę wpisuje **w punkcie 12 protokołu**

- liczbę **głosów ważnych** oddanych na **poszczególnych kandydatów** komisja wpisuje **w punkcie 13** protokołu głosowania, przy nazwiskach poszczególnych kandydatów

- komisja sumuje liczbę **głosów nieważnych (punkt 11 protokołu)** i **liczbę głosów ważnych** oddanych na wszystkich kandydatów **(rubryka „Razem” punktu 13 protokołu)** = **liczba kart ważnych (punkt 10).**

LICZBY TE MUSZĄ BYĆ ZGODNE!!.

- jeżeli w okresie po wydrukowaniu kart do głosowania gminna komisja wyborcza skreśliła z zarejestrowanej listy nazwisko kandydata, **skreślone nazwisko kandydata (pozostawia) w odpowiedniej części protokołu głosowania w obwodzie**, a w miejscu przeznaczonym na wpisanie liczby głosów wpisuje się "XXXX".

Ustalenie wyników głosowania w wyborach wójta w przypadku, gdy w wyborach kandyduje tylko jeden kandydat (Czyże, gm. Siemiatycze)

wyborca głosuje za wyborem kandydata albo przeciw wyborowi kandydata.

głosem ważnym jest głos:

- za wyborem kandydata;
- przeciw wyborowi kandydata.

- **za głos nieważny uznaje się głos, gdy wyborca w kratce na karcie do głosowania:**
 - postawił znak „x” jednocześnie w kratce za wyborem kandydata i w kratce przeciw wyborowi kandydata - **punk 11a protokołu**
 - nie postawił znaku „x” ani za wyborem kandydata, ani przeciw wyborowi kandydata - **punk 11b protokołu**
- karty z głosami nieważnymi według przyczyn nieważności głosu liczy się i odkłada, a ich liczbę, wpisuje się **w punkcie 11 protokołu**
- **Suma liczb z punktów 11a i 11b musi być równa liczbie z punktu 11 !!**

wypełnianie protokołu w punkcie 12 i 13, analogicznie jak w slajdach poprzedzających

uwagi do protokołów głosowania wnoszone przez mężów zaufania i członków komisji

punkty 14-17 komisja wypełniła na etapie wcześniejszym tj. rozliczenia kart do głosowania

- **do każdego protokołu głosowania mogą** wnieść uwagi mężowie zaufania obecni przy pracach komisji oraz członkowie komisji uczestniczący w jej pracach.
- uwagi mężów zaufania komisja wpisuje bezpośrednio do protokołu **w punkcie 18.**
 - mąż zaufania podpisuje ją w protokole.
- jeżeli mężowie zaufania nie zgłosili uwag lub nie byli obecni przy sporządzaniu protokołu, w punkcie tym **należy wpisać** odpowiednio wyrazy „**Brak zarzutów**” lub „**Brak mężów zaufania w obwodzie**”.

Krok 11 - sprawdzanie poprawności sporządzenia projektu protokołu głosowania

- **po ręcznym sporządzeniu projektu protokołu** komisja wprowadza dane z protokołu do aplikacji „Protokoły obwodowe” w systemie informatycznym Wsparcie Organów Wyborczych (WOW)
- przewodniczący przekazuje „informatykowi” projekty protokołu głosowania w obwodzie do rad i w wyborach wójta
- osoba ta wprowadza wszystkie dane z projektów protokołów do aplikacji
- w trakcie wprowadzania danych aplikacja może sygnalizować na ekranie monitora **błędy (w kolorze czerwonym)** i **ostrzeżenia (w kolorze niebieskim)**.
 - **mimo tej sygnalizacji przygotowane dane liczbowe należy wprowadzić do końca !!!**

- gdy po wprowadzeniu wszystkich danych liczbowych aplikacja sygnalizuje błędy lub ostrzeżenia, **należy wydrukować zestawienie błędów**
- obowiązkiem komisji jest ustalenie przyczyny błędu i jego usunięcie przez wprowadzenie w odpowiednich rubrykach prawidłowych danych liczbowych, bowiem **bez usunięcia błędów protokół nie może zostać wydrukowany**
- w tym celu komisja powinna przeanalizować treść komunikatu o błędzie – powtórzyć czynności związane z ustaleniem wyników głosowania.
- **wydrukowane zestawienie błędów podpisują wszystkie osoby** komisji uczestniczące w ustalaniu wyników głosowania oraz opatruje się je pieczęcią komisji
- **dokument ten nie jest przekazywany do terytorialnej komisji wyborczej, lecz pozostaje w dokumentacji komisji obwodowej**

- **gdy aplikacja nie sygnalizuje błędów** (zostały usunięte lub ich nie było), a **jedynie ostrzeżenia**, obowiązkiem komisji jest przeanalizowanie treści ostrzeżeń i – w razie stwierdzenia ich zasadności
- – **dokonanie korekty danych liczbowych**
- jeżeli po analizie ostrzeżeń komisja dojdzie do wniosku, że dane liczbowe są prawidłowe,
- - **powinna wpisać zajęte stanowisko na wydruku raportu ostrzeżeń.**
- **raport ostrzeżeń** podpisują wszystkie osoby jw. oraz opatruje się go pieczęcią komisji.
- **komisja przekazuje go wraz z protokołem do właściwej terytorialnej komisji wyborczej** podpisany **wydruk raportu ostrzeżeń** - jeśli uznała ostrzeżenia za niezasadne i nie dokonała korekty danych liczbowych;

Ważne !

47

- jeśli aplikacja nie sygnalizowała błędów lub zostały one usunięte, **drukowane są protokoły głosowania.**
 - awaria drukarki lub inne przeszkody w wydrukowaniu projektu protokołu nie zwalniają komisji posiadającej obsługę informatyczną z obowiązku wprowadzenia do aplikacji danych ze sporządzonych ręcznie projektów protokołów głosowania
- komisja zobowiązana jest sprawdzić zgodność danych z wydrukowanymi projektami protokołów z ustalonymi wynikami głosowania;
 - sprawdzenia dokonuje się poprzez odczytanie na głos danych z wydrukowanych projektów protokołów i porównanie ich z danymi z projektów protokołów przekazanych osobie odpowiedzialnej za obsługę informatyczną komisji

Też ważne !!

- w przypadku wydrukowania z aplikacji protokołów głosowania **jakakolwiek zmiana, dokonana w protokole powoduje konieczność ponownego wydrukowania wyłącznie tego protokołu**

- wydrukowane protokoły głosowania w obwodzie, **w dwóch egzemplarzach**, podpisują wszyscy członkowie komisji obecni przy ich sporządzeniu, także ci, którzy wnieśli do nich uwagi; opatruje się je pieczęcią komisji.
- wszyscy członkowie komisji obecni przy sporządzeniu protokołów parafują wszystkie strony każdego protokołu
- każda komisja posiadająca obsługę informatyczną, po podpisaniu protokołów głosowania i opatrzeniu ich pieczęcią komisji, **ma obowiązek wprowadzenia danych z protokołów do systemu informatycznego (WOW).**
- informatyk dokonuje zapisu uwierzytelnionych danych z protokołów **na dwóch nośnikach elektronicznych**, a w Białymstoku - **na jednym nośniku**.
 - **jeden nośnik przekazywany jest gminnej komisji wyborczej, drugi - powiatowej komisji wyborczej.**

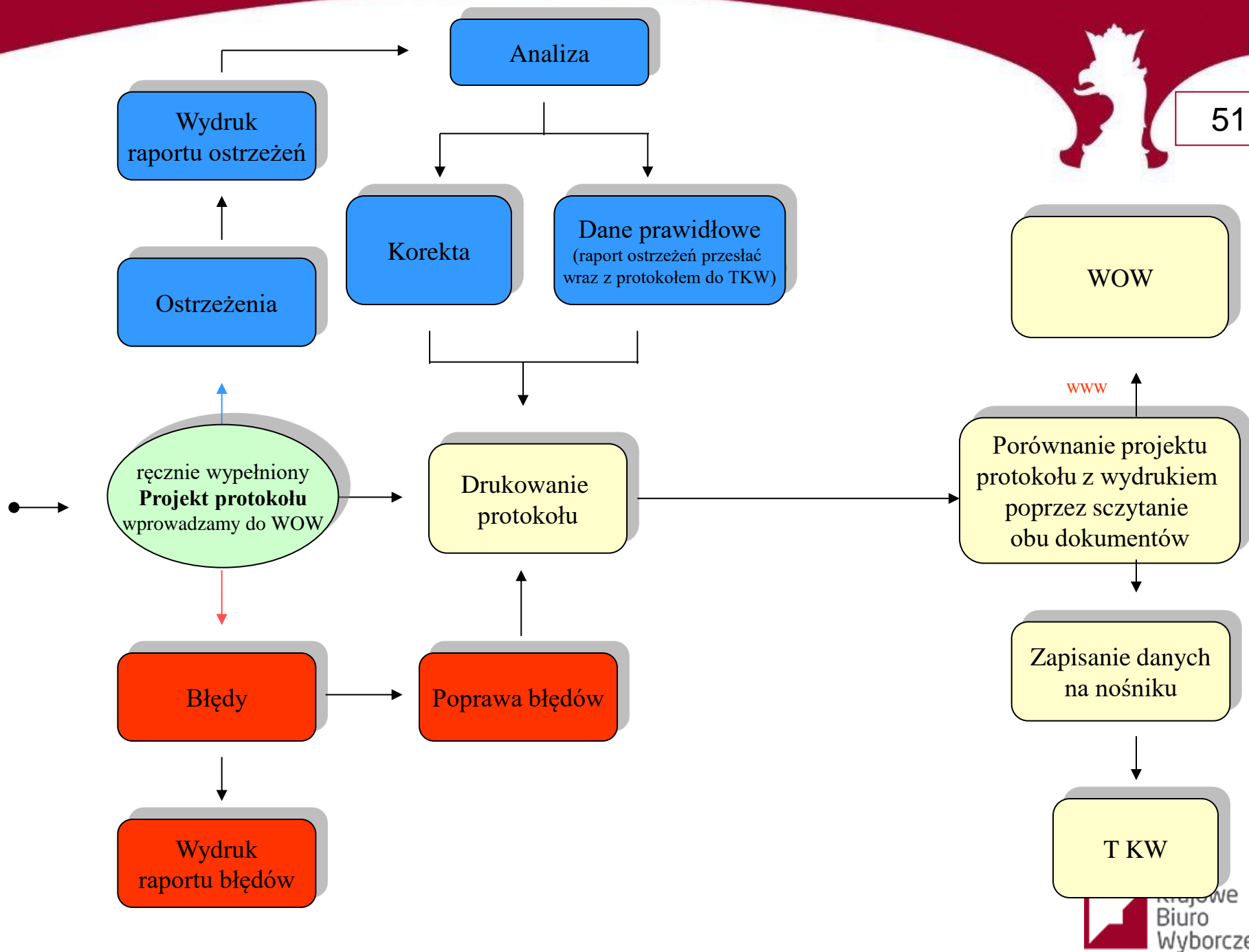
- **komisja sporządza po dwie kopie każdego protokołu głosowania**
 - po jednym egzemplarzu kopii każdego protokołu wywiesza w miejscu łatwo dostępnym dla zainteresowanych i widocznym po zamknięciu lokalu.
 - kopie protokołów powinny być wywieszone w taki sposób, żeby możliwe było ich odczytanie także z wózka inwalidzkiego.
 - wywieszenie kopii protokołu głosowania winno nastąpić niezwłocznie po sporządzeniu protokołów
 - jako kopie protokołów można wykorzystać wydruki dodatkowego egzemplarza projektu kserokopie protokołów lub odręcznie sporządzone kopie na odpowiednich formularzach protokołu.
 - ✓ kopie poświadczają za zgodność z oryginałem członkowie komisji obecni przy ich sporządzeniu, podpisując je, parafując każdą stronę i opatrując je swoją pieczęcią komisji.
- w przypadku wcześniejszego zakończenia głosowania **w obwodach odrębnych** wywieszenie kopii, powinno nastąpić niezwłocznie po ich sporządzeniu, lecz **nie wcześniej niż o godz. 21.00**
- **drugi egzemplarz kopii każdego protokołu głosowania przewodniczący komisji przekazuje niezwłocznie wójtowi.**

Sporządzenie protokołu

w systemie

informatycznym

Krok 11 - Przekazywanie protokołów głosowania terytorialnym komisjom wyborczym

52

- po jednym egzemplarzu każdego protokołu wraz z załączonymi do danego protokołu ewentualnymi **zarzutami wniesionymi** przez mężów zaufania i/lub członków komisji oraz **zajętym wobec nich stanowiskiem** komisji umieszcza się **w odrębnych kopertach**, **zakleja się je** i pieczętuje na złączeniach oraz odpowiednio opisuje
- jeżeli komisja była właściwa dla więcej niż jednego okręgu wyborczego w wyborach do rady gminy, **protokół głosowania sporządzony dla każdego okręgu umieszcza w osobnej kopercie**
- w osobnych kopertach komisja przekazuje komisji gminnej **nośnik elektroniczny z zapisanymi danymi z protokołów wraz z raportem ostrzeżeń** (jeżeli został sporządzony)
- przed przekazaniem protokołu głosowania terytorialnym komisjom wyborczym przewodniczący komisji **ustala z członkami komisji sposób komunikowania się w razie potrzeby zwołania posiedzenia.**

- kopertę z protokołem w wyborach do rady gminy oraz kopertę z protokołem w wyborach wójta dostarcza się właściwej gminnej komisji wyborczej.
- kopertę z protokołem w wyborach do rady powiatu oraz kopertę z protokołem w wyborach do sejmiku województwa dostarcza się właściwej powiatowej komisji wyborczej **za pośrednictwem osoby upoważnionej przez właściwą powiatową komisję wyborczą**
- przewodniczący lub jego zastępca osobiście transportuje dokumenty do siedziby właściwej komisji wyborczej wyższego stopnia albo wydaje je w siedzibie obwodowej komisji wyborczej osobie upoważnionej w formie pisemnej do odbioru protokołów przez przewodniczącego właściwej komisji wyborczej wyższego stopnia.
- jeden ze wskazanych wyżej sposobów przekazania protokołu ustala gminna i powiatowa komisja wyborcza.
- **koperty z protokołami nie mogą być otwierane na żadnym etapie ich przekazywania.**

- jeżeli terytorialna komisja wyborcza stwierdzi, że protokół został sporządzony błędnie, wezwie obwodową komisję wyborczą do usunięcia błędów.
- w takiej sytuacji przewodniczący komisji niezwłocznie **zwołuje posiedzenie w celu usunięcia błędów**
- protokół zawierający błędy stanowi dokument z głosowania, na pierwszej stronie umieszczamy napis „WADLIWY”, adnotację tę opatrują podpisami członkowie komisji obecni przy tej czynności i stawiają pieczęć
- po sporządzeniu protokołu głosowania i podaniu go do publicznej wiadomości komisja **składa do opakowań zbiorczych osobno:**
 - sporządzone wcześniej pakiety zawierające posegregowane ważne, nieważne i niewykorzystane karty do głosowania.
 - po dokładnym zamknięciu opakowanie zbiorcze zabezpiecza się, przy użyciu pieczęci komisji, w sposób uniemożliwiający jego otwarcie bez naruszenia odcisku pieczęci.
 - w przypadku użycia worków do przygotowania opakowań zbiorczych, komisja zamyka worek oklejając go dokładnie taśmą klejącą i nakłada plombę strunową, jeżeli została przekazana komisji.

- spis wyborców wraz z dołączonymi do niego aktami pełnomocnictwa,
- listę wyborców, którzy udzielili pełnomocnictwa do głosowania, na której komisja odnotowywała fakt głosowania przez pełnomocnika,
- pakiety zawierające koperty zwrotne, a także wszystkie arkusze pomocnicze i niewykorzystane formularze protokołu (także błędnie wypełnione) oraz
- wadliwie sporządzone protokoły głosowania,

pakuje się w zbiorczą paczkę, którą opisuje się, pieczętuje i zabezpiecza przed możliwością niekontrolowanego otwarcia.

- pozostałą dokumentację komisji
- drugi egzemplarz protokołu głosowania,
- protokoły posiedzeń, uchwały,
- drugie egzemplarze raportu ostrzeżeń itp.

komisja pakuje w odrębną paczkę, którą opisuje i pieczętuje

po otrzymaniu informacji o przyjęciu protokołów głosowania przez właściwe terytorialne komisje wyborcze przewodniczący komisji przekazuje w depozyt urzędnikowi wyborczemu wszystkie opakowania zbiorcze i paczki z dokumentami. Ponadto komisja **przekazuje urzędnikowi wyborczemu pieczęć komisji** i nienaruszony pakiet z pieczęcią komisjiienne.

SCHEMAT OBIEGU

protokołów głosowania

LEGENDA:

RG – Rada Gminy
WB – Wójt, Burmistrz
RP – Rada Powiatu
PKW – Powiatowa Komisja Wyborcza
GKW – Gminna Komisja Wyborcza
WKW – Wojewódzka Komisja Wyborcza

57

SEJMIK

Sejmik (obwody)

Protokół
z obszaru powiatu

STAROSTWO

PKW
1. Sejmik
2. Powiat

Sejmik - (obwody)

Sejmik - protokół
z obszaru powiatu

STAROSTWO

**Pełnomocnik
WKW**

URZĄD GMINY

GKW

**Pełnomocnik
Powiatowej KW**

Sejmik (obwody)
Powiat (obwody)

protokół
przekazania

RG

WB

Obwodowa Komisja
Wyborcza
Nr 1

RP

Sejmik

...

...

...

...

Krok 11 - Ponowne głosowanie w wyborach wójta

58

- ponowne głosowanie w wyborach wójta odbędzie się dniu 4 listopada 2018 r., jeżeli w pierwszym głosowaniu żaden z kandydatów nie uzyskał więcej niż połowę ważnie oddanych głosów
- **wyniki ponownego głosowania w obwodzie ustala ta sama komisja, która ustaliła wyniki w głosowaniu w dniu 21 października 2018 r.**
- zadania komisji w zakresie ustalenia wyników ponownego głosowania są takie same, jak te, związane z ustaleniem wyników głosowania w dniu 21 października 2018 r.
- podczas wszystkich czynności komisji w lokalu wyborczym mogą przebywać wyłącznie mężowie zaufania komitetów wyborczych, których kandydaci uczestniczą w ponownym głosowaniu oraz obserwatorzy społeczni i międzynarodowi
- mężowie zaufania oraz obserwatorzy społeczni mogą legitymować się upoważnieniami dotyczącymi wyborów przeprowadzanych w dniu pierwszego głosowania

Ustalenie wyników głosowania w wyborach wójta, gdy kandyduje tylko jeden kandydat (cztery gminy)

Głos ważny - zarówno:

- 1) *za wyborem kandydata*
- 2) *przeciw wyborowi kandydata*

Głos nieważny - gdy wyborca:

- 1) *znak „x” jednocześnie w kratce za wyborem kandydata i w kratce przeciw wyborowi kandydata*

liczbę głosów nieważnych z tej przyczyny wpisuje się w punkcie 11a protokołu

- 2) *nie postawiono znaku „x” ani za wyborem kandydata, ani przeciw wyborowi kandydata;*

liczbę głosów nieważnych z tej przyczyny wpisuje się w punkcie 11b protokołu głosowania.

Suma liczb z punktów 11a i 11b musi być równa lub mniejsza od liczby z punktu 11.

Symbol
ważności głosu

DEFINICJA ZNAKU „X”

61

Art. 5 ust. 12 Kodeksu wyborczego

Ilekroć w kodeksie jest mowa o:

znaku „X”

– rozumie się przez to co najmniej dwie linie, które przecinają się w obrębie kratki.

DEFINICJA ZNAKU „X”

62

Ustalając, czy głos na karcie jest ważny, czy nieważny, komisja stosuje poniższe reguły:

- w przypadkach wątpliwych należy przyjmować, **że znakiem „x”** postawionym w kratce są co najmniej dwie linie, które przecinają się w obrębie kratki.
- **Ustalenie, czy postawiony znak jest znakiem „x” w rozumieniu Kodeksu wyborczego oraz, czy postawiony jest on w kratce, czy poza nią, należy do komisji;**
- wszelkie znaki, wykreślenia, przekreślenia, w tym również i **znak „x”** postawiony przez wyborcę poza przeznaczoną na to kratką, traktuje się jako dopiski, które nie wpływają na ważność głosu;
- wszelkie inne znaki niż **znak „x”**, tj. niebędące co najmniej dwiema liniami, które przecinają się w obrębie kratki, naniesione w obrębie kratki, również nie wpływają na ważność głosu.

DEFINICJA ZNAKU „X”

63

Do stwierdzenia, czy głos oddany na karcie do głosowania jest głosem ważnym, czy też głosem nieważnym, **uprawniona jest tylko obwodowa komisja wyborcza ds. ustalenia wyników głosowania.**

Nie ma możliwości występowania z pytaniami w tym zakresie do innych podmiotów, w tym do komisarza wyborczego, urzędnika wyborczego, czy delegatury KBW.

Odpowiedzią może być jedynie przytoczenie brzmienia art. 5 ust. 12 Kodeksu wyborczego – „znak „X” – rozumie się przez to co **najmniej dwie linie, które przecinają się w obrębie kratki**” oraz zapisu pkt. 41 uchwały PKW z dnia 17 września 2018 r., przytoczonego w poprzednim slajdzie.

CZY ODDANY GŁOS JEST WAŻNY?

64

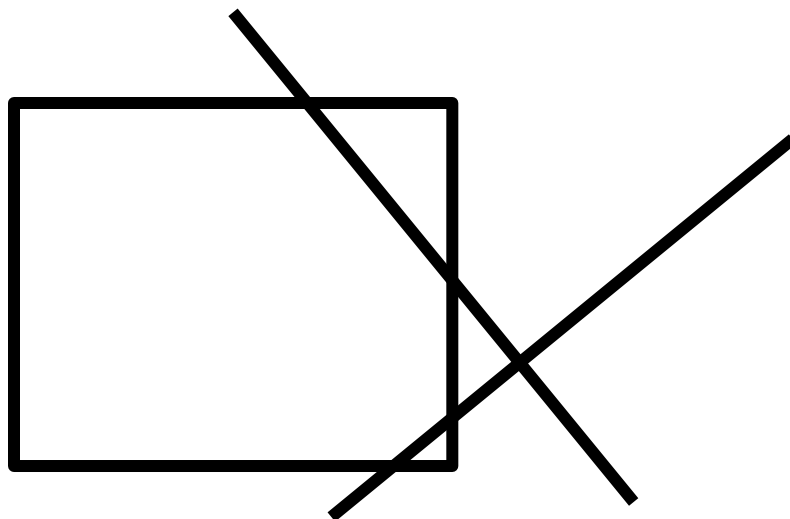
**GŁOS
WAŻNY**

**Dwie linie przecinają się
w obrębie kratki**

CZY ODDANY GŁOS JEST WAŻNY?

65

**GŁOS
NIEWAŻNY**

**Dwie linie nie przecinają się
w obrębie kratki**

CZY ODDANY GŁOS JEST WAŻNY?

66

**GŁOS
NIEWAŻNY**

**Dwie linie nie przecinają się
w obrębie kratki.**

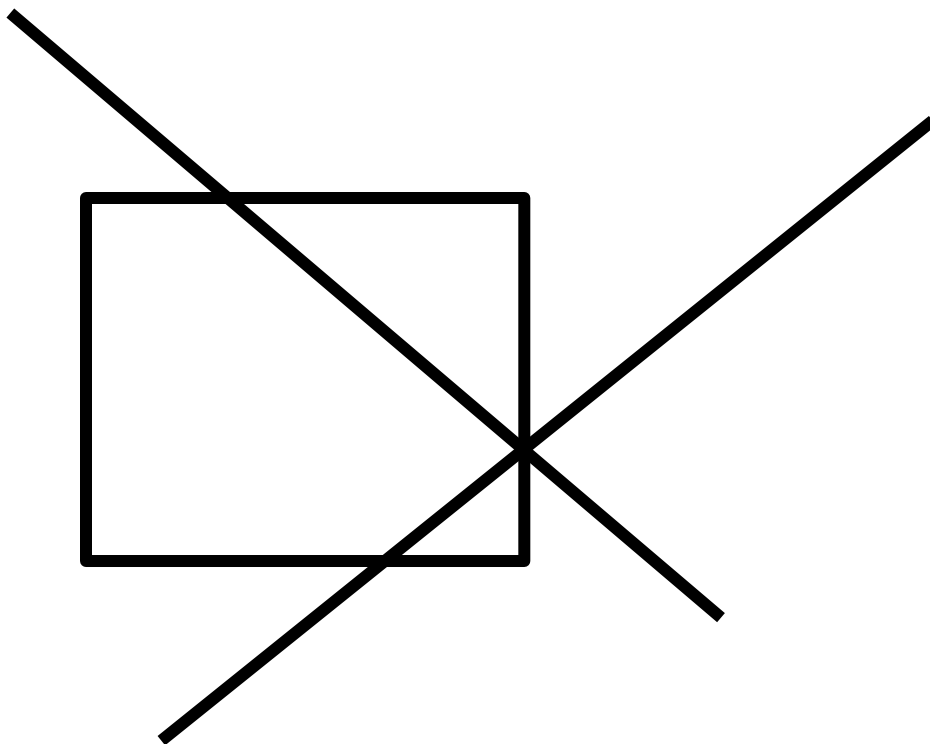
Dwie linie są ze sobą styczne.

CZY ODDANY GŁOS JEST WAŻNY?

67

**GŁOS
WAŻNY**

**Dwie linie przecinają się w obrębie kratki.
Obramowanie kratki należy uznać za część
kratki.**

CZY ODDANY GŁOS JEST WAŻNY?

68

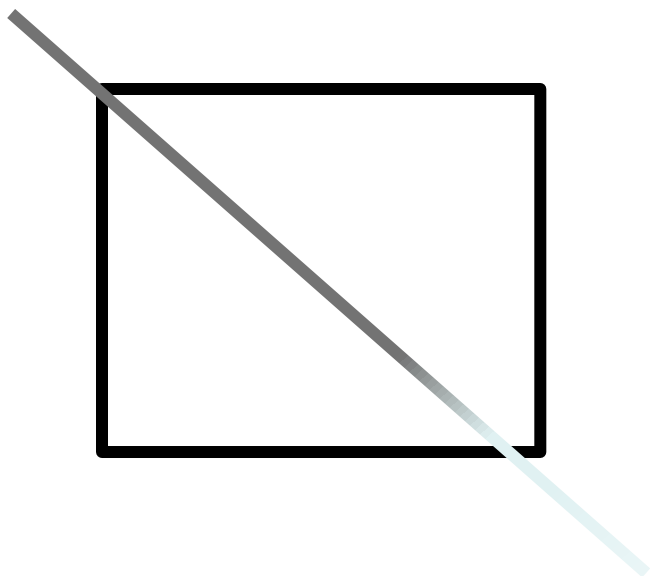
**GŁOS
NIEWAŻNY**

**Dwie linie nie przecinają się
w obrębie kratki**

CZY ODDANY GŁOS JEST WAŻNY?

69

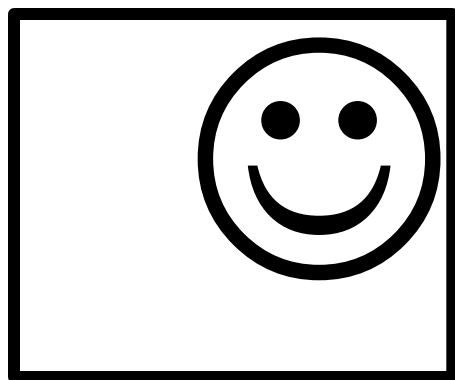
GŁOS WAŻNY

Co najmniej dwie linie przecinają się w obrębie kratki. Dodatkowa jaśniejsza linia może być efektem „nierozpisanego” długopisu.

CZY ODDANY GŁOS JEST WAŻNY?

70

**GŁOS
NIEWAŻNY**

**Brak linii przecinających się
w obrębie kratki.**

CZY ODDANY GŁOS JEST WAŻNY?

71

**GŁOS
WAŻNY**

**Co najmniej dwie linie przecinają
się w obrębie kratki.**

CZY ODDANY GŁOS JEST WAŻNY?

72

**GŁOS
NIEWAŻNY**

**Dwie linie nie przecinają się
w obrębie kratki**

CZY ODDANY GŁOS JEST WAŻNY?

73

**GŁOS
WAŻNY**

Dwie linie przecinają się w obrębie kratki

CZY ODDANY GŁOS JEST WAŻNY?

74

**GŁOS
NIEWAŻNY**

**Brak linii przecinających się
w obrębie kratki.
Trzy linie są ze sobą styczne.**

CZY ODDANY GŁOS JEST WAŻNY?

75

GŁOS WAŻNY

**W obrębie kratki postawiono wiele linii
wzajemnie się przecinających.**

CZY ODDANY GŁOS JEST WAŻNY?

76

**GŁOS
WAŻNY**

**Co najmniej dwie linie przecinają się w obrębie
kratki**

CZY ODDANY GŁOS JEST WAŻNY?

77

**GŁOS
NIEWAŻNY**

**Brak linii przecinających się
w obrębie kratki.**

CZY ODDANY GŁOS JEST WAŻNY?

78

**GŁOS
NIEWAŻNY**

**Brak linii przecinających się
w obrębie kratki.**

CZY ODDANY GŁOS JEST WAŻNY?

79

**GŁOS
NIEWAŻNY**

**Brak linii przecinających się
w obrębie kratki.**

Głosowanie na radnych w gminie do 20 000 mieszkańców

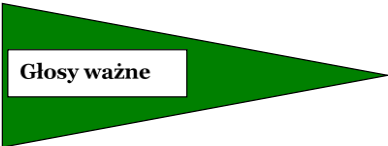

80

Załączniki do uchwały Państwowej Komisji Wyborczej z dnia
23 sierpnia 2018 r. (poz. ...) Załącznik nr 1

INFORMACJA O SPOSOBIE GŁOSOWANIA ORAZ WARUNKACH WAŻNOŚCI GŁOSU W WYBORACH DO RAD GMIN LICZĄCYCH DO 20 000 MIESZKAŃCÓW

Wybory większościowe

Głosy ważne

- **głosować można tylko na jednego kandydata**, stawiając znak „X” (co najmniej dwie linie przecinające się w obrębie kratki) na karcie do głosowania w kratce z lewej strony obok nazwiska kandydata

Głosy nieważne

Przyczyną nieważności głosu jest:

- postawienie znaku „X” w kratce przy nazwisku więcej niż jednego kandydata
- niepostawienie znaku „X” w żadnej kratce
- postawienie znaku „X” w kratce wyłącznie przy nazwisku kandydata skreślonego przez gminną komisję wyborczą

NIEWAŻNE SĄ KARTY DO GŁOSOWANIA INNE NIŻ URZĘDOWO USTALONE
LUB NIEOPATRZONE PIECZĘCIĄ OBWODOWEJ KOMISJI WYBORCZEJ
DS. PRZEPROWADZENIA GŁOSOWANIA W OBWODZIE

Wybory do rad gmin
powyżej 20 tys. mieszkańców,
rad powiatów
i Sejmiku Województwa

GŁOSY WAŻNE

Lista nr 1
KWW „Biali”

1. ☐ STRZELIŃSKA Urszula
2. ☐ STRZELECKI Jan
3. ☐ OLECHNO Marian
4. ☐ JAKUBOWSKA Marzena
5. ☐ JURCZYK Wiktoria

Lista nr 3
KWW „Niebiescy”

1. ☐ IWANIUK Zenon
2. ☐ JÓŹWIAK Anna
3. ☐ OPOLSKI Adam
4. ☐ BRZESKI Marcin
5. ☐ KULCZYK Janina

Lista nr 2
KWW „Czerwoni”

1. ☐ NOWAK Karol
2. ☐ MAZOWIECKI Bohdan
3. ☒ MASŁOWSKA Ewa
4. ☐ ŚLIWIŃSKA Katarzyna
5. ☐ BUCZKO Robert

Lista nr 4
KWW „Zieloni”

1. ☐ ORŁOWSKI Filip
2. ☐ DUDKO Mirosław
3. ☐ ŚWISŁOCKI Konrad
4. ☐ WOŹNIAK Karolina
5. ☐ KOWALSKI Paweł

Wyborca może głosować tylko na jedną listę i na jednego kandydata z tej listy, przez co wskazuje jego pierwszeństwo do otrzymania mandatu

Lista nr 1
KWW „Biali”

1. ☐ STRZELIŃSKA Urszula
2. ☐ STRZELECKI Jan
3. ☐ OLECHNO Marian
4. ☐ JAKUBOWSKA Marzena
5. ☐ JURCZYK Wiktoria

Lista nr 3
KWW „Niebiescy”

1. ☐ IWANIUK Zenon
2. ☐ JÓŹWIAK Anna
3. ☐ OPOLSKI Adam
4. ☐ BRZESKI Marcin
5. ☐ KULCZYK Janina

Lista nr 2
KWW „Czerwoni”

1. ☐ NOWAK Karol
2. ☐ MAZOWIECKI Bohdan
3. ☒ MASŁOWSKA Ewa
4. ☐ ŚLIWIŃSKA Katarzyna
5. ☒ BUCZKO Robert

Lista nr 4
KWW „Zieloni”

1. ☐ ORŁOWSKI Filip
2. ☐ DUDKO Mirosław
3. ☐ ŚWISŁOCKI Konrad
4. ☐ WOŹNIAK Karolina
5. ☐ KOWALSKI Paweł

Jeżeli znak „X” postawiono w kratce z lewej strony obok nazwisk dwóch lub większej liczby kandydatów, ale z tej samej listy, głos uznaje się za ważny i oddany na wskazaną listę z przyznaniem pierwszeństwa do uzyskania mandatu temu kandydatowi, przy którego nazwisku znak „X” jest umieszczony w pierwszej kolejności

Lista nr 1
KWW „Biali”

1. ☐ STRZELIŃSKA Urszula
2. ☐ STRZELECKI Jan
3. ☐ OLECHNO Marian
4. ☐ JAKUBOWSKA Marzena
5. ☐ JURCZYK Wiktoria

Lista nr 3
KWW „Niebiescy”

1. ☐ IWANIUK Zenon
2. ☐ JÓŹWIAK Anna
3. ☐ OPOLSKI Adam
4. ☐ BRZESKI Marcin
5. ☐ KULCZYK Janina

Lista nr 2
KWW „Czerwoni”

1. ☐ NOWAK Karol
2. ☐ MAZOWIECKI Bohdan
3. ☒ MASŁOWSKA Ewa – **SKREŚLONY**
4. ☐ ŚLIWIŃSKA Katarzyna
5. ☒ BUCZKO Robert

Lista nr 4
KWW „Zieloni”

1. ☐ ORŁOWSKI Filip
2. ☐ DUDKO Mirosław
3. ☐ ŚWISŁOCKI Konrad
4. ☐ WOŹNIAK Karolina
5. ☐ KOWALSKI Paweł

Jeżeli znak „X” postawiono w kratce z lewej strony obok nazwiska skreślonego kandydata oraz przy nazwisku innego kandydata z tej samej listy, wówczas głos taki traktuje się jako oddany na nieskreślonego kandydata.

Lista nr 1
KWW „Biali”

1. ☐ STRZELIŃSKA Urszula
2. ☐ STRZELECKI Jan
3. ☐ OLECHNO Marian
4. ☐ JAKUBOWSKA Marzena
5. ☐ JURCZYK Wiktoria

Lista nr 3
KWW „Niebiescy”

1. ☐ IWANIUK Zenon
2. ☒ JÓŹWIAK Anna – **SKREŚLNOY**
3. ☐ OPOLSKI Adam
4. ☐ BRZESKI Marcin
5. ☐ KULCZYK Janina

Lista nr 2
KWW „Czerwoni”

1. ☐ NOWAK Karol
2. ☐ MAZOWIECKI Bohdan
3. ☒ MASŁOWSKA Ewa
4. ☐ ŚLIWIŃSKA Katarzyna
5. ☐ BUCZKO Robert

Lista nr 4
KWW „Zieloni”

1. ☐ ORŁOWSKI Filip
2. ☐ DUDKO Mirosław
3. ☐ ŚWISŁOCKI Konrad
4. ☐ WOŹNIAK Karolina
5. ☐ KOWALSKI Paweł

85

Jeżeli znak „X” postawiono w kratce z lewej strony obok nazwiska kandydata skreślonego z jednej listy i przy nazwisku kandydata z innej listy, głos ten traktuje się jako ważny i oddany na nieskreślonego kandydata z tej listy.

Lista nr 1
KWW „Biali”

1. ☐ STRZELIŃSKA Urszula
2. ☐ STRZELECKI Jan
3. ☐ OLECHNO Marian
4. ☐ JAKUBOWSKA Marzena
5. ☐ JURCZYK Wiktoria

Lista nr 3
KWW „Niebiescy”

1. ☐ IWANIUK Zenon
2. ☒ JÓŹWIAK Anna
3. ☐ OPOLSKI Adam
4. ☐ BRZESKI Marcin
5. ☐ KULCZYK Janina

Lista nr 2
KWW „Czerwoni” - REJESTRACJA UNIEWAŻNIONA

1. ☐ NOWAK Karol
2. ☐ MAZOWIECKI Bohdan
3. ☐ MASŁOWSKA Ewa
4. ☐ ŚLIWIŃSKA Katarzyna
5. ☒ BUCZKO Robert

Lista nr 4
KWW „Zieloni”

1. ☐ ORŁOWSKI Filip
2. ☐ DUDKO Mirosław
3. ☐ ŚWISŁOCKI Konrad
4. ☐ WOŹNIAK Karolina
5. ☐ KOWALSKI Paweł

Jeżeli znak „X” postawiono w kratce z lewej strony przy nazwisku kandydata z unieważnionej listy i przy nazwisku kandydata z innej (ale tylko jednej) listy. Głos taki traktuje się jako oddany na kandydata z listy, której rejestracja nie została unieważniona

Wybory do rad gmin
powyżej 20 tys. mieszkańców,
rad powiatów
i Sejmiku Województwa

GŁOSY NIEWAŻNE

Lista nr 1
KWW „Biali”

1. ☐ STRZELIŃSKA Urszula
2. ☒ STRZELECKI Jan
3. ☐ OLECHNO Marian
4. ☐ JAKUBOWSKA Marzena
5. ☐ JURCZYK Wiktoria

Lista nr 3
KWW „Niebiescy”

1. ☐ IWANIUK Zenon
2. ☐ JÓŹWIAK Anna
3. ☐ OPOLSKI Adam
4. ☐ BRZESKI Marcin
5. ☐ KULCZYK Janina

Lista nr 2
KWW „Czerwoni”

1. ☐ NOWAK Karol
2. ☐ MAZOWIECKI Bohdan
3. ☒ MASŁOWSKA Ewa
4. ☐ ŚLIWIŃSKA Katarzyna
5. ☐ BUCZKO Robert

Lista nr 4
KWW „Zieloni”

1. ☐ ORŁOWSKI Filip
2. ☐ DUDKO Mirosław
3. ☐ ŚWISŁOCKI Konrad
4. ☐ WOŹNIAK Karolina
5. ☐ KOWALSKI Paweł

Za nieważny uznaje się głos, gdy:

Wyborca postawił znak „X” przy nazwiskach dwóch lub większej liczby kandydatów z różnych list;

Lista nr 1
KWW „Biali”

1. ☐ STRZELIŃSKA Urszula
2. ☐ STRZELECKI Jan
3. ☐ OLECHNO Marian
4. ☐ JAKUBOWSKA Marzena
5. ☐ JURCZYK Wiktoria

Lista nr 3
KWW „Niebiescy”

1. ☐ IWANIUK Zenon
2. ☐ JÓŹWIAK Anna
3. ☐ OPOLSKI Adam
4. ☐ BRZESKI Marcin
5. ☐ KULCZYK Janina

Lista nr 2
KWW „Czerwoni”

1. ☐ NOWAK Karol
2. ☐ MAZOWIECKI Bohdan
3. ☐ MASŁOWSKA Ewa
4. ☐ ŚLIWIŃSKA Katarzyna
5. ☐ BUCZKO Robert

Lista nr 4
KWW „Zieloni”

1. ☐ ORŁOWSKI Filip
2. ☐ DUDKO Mirosław
3. ☐ ŚWISŁOCKI Konrad
4. ☐ WOŹNIAK Karolina
5. ☐ KOWALSKI Paweł

Za nieważny uznaje się głos, gdy:
Wyborca nie postawił znaku „X” przy nazwisku żadnego kandydata;

90

Lista nr 1
KWW „Biali”

1. ☐ STRZELIŃSKA Urszula
2. ☐ STRZELECKI Jan
3. ☐ OLECHNO Marian
4. ☐ JAKUBOWSKA Marzena
5. ☐ JURCZYK Wiktoria

Lista nr 3
KWW „Niebiescy”

1. ☐ IWANIUK Zenon
2. ☐ JÓŹWIAK Anna
3. ☐ OPOLSKI Adam
4. ☐ BRZESKI Marcin
5. ☐ KULCZYK Janina

Lista nr 2
KWW „Czerwoni”

1. ☐ NOWAK Karol
2. ☐ MAZOWIECKI Bohdan
3. ☒ MASŁOWSKA Ewa – **SKREŚLONY**
4. ☐ ŚLIWIŃSKA Katarzyna
5. ☐ BUCZKO Robert

Lista nr 4
KWW „Zieloni”

1. ☐ ORŁOWSKI Filip
2. ☐ DUDKO Mirosław
3. ☐ ŚWISŁOCKI Konrad
4. ☐ WOŹNIAK Karolina
5. ☐ KOWALSKI Paweł

Za nieważny uznaje się głos, gdy:

Wyborca postawił znak „X” wyłącznie przy nazwisku kandydata, które zostało skreślone przez TKW,

Lista nr 1
KWW „Biali”

1. ☐ STRZELIŃSKA Urszula
2. ☐ STRZELECKI Jan
3. ☐ OLECHNO Marian
4. ☐ JAKUBOWSKA Marzena
5. ☐ JURCZYK Wiktoria

Lista nr 3
KWW „Niebiescy”

1. ☐ IWANIUK Zenon
2. ☐ JÓŹWIAK Anna
3. ☐ OPOLSKI Adam
4. ☐ BRZESKI Marcin
5. ☐ KULCZYK Janina

Lista nr 2
KWW „Czerwoni”

1. ☐ NOWAK Karol
2. ☐ MAZOWIECKI Bohdan
3. ☐ MASŁOWSKA Ewa
4. ☐ ŚLIWIŃSKA Katarzyna
5. ☐ BUCZKO Robert

Lista nr 4
KWW „Zieloni” - REJESTRACJA UNIEWAŻNIONA

1. ☒ ORŁOWSKI Filip
2. ☐ DUDKO Mirosław
3. ☐ ŚWISŁOCKI Konrad
4. ☐ WOŹNIAK Karolina
5. ☐ KOWALSKI Paweł

Za nieważny uznaje się głos, gdy:

Wyborca postawił znak „X” wyłącznie przy nazwisku kandydata z listy unieważnionej;

Dziękujemy Państwu za uwagę

Krajowe
Biuro
Wyborcze